

Χαρτογράφηση των προγραμμάτων κοινωνικού προσανατολισμού στην Ελλάδα

Author: Despoina Kontorizou, Centre for European Constitutional law

Content

I.	Introduction	Error! Bookmark not defined.
II.	Legal and institutional framework	Error! Bookmark not defined.
1.	Legal framework of social orientation	4
2.	Course/module providers	6
III.	Audience	Error! Bookmark not defined.
1.	Coverage of social orientation courses, by category of non-nationals.....	Error! Bookmark not defined.
2.	Initiatives targeted at specific non-national groups	Error! Bookmark not defined.
IV.	Courses/modules' characteristics.....	Error! Bookmark not defined.
V.	Content of courses	Error! Bookmark not defined.

I. Εισαγωγή

Από το 1990, η Ελλάδα έχει γίνει χώρα προορισμού για σημαντικό αριθμό υπηκόων τρίτων χωρών. Η γεωγραφική θέση της χώρας οδήγησε στην άφιξη, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ανθρώπων από την Ανατολική Ευρώπη και τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, την Αλβανία, την Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία λόγω της πτώσης των καθεστώτων, της κατάρρευσης των οικονομιών αυτών των χωρών, της αύξησης του πληθυσμού τους, των πολεμικών συγκρούσεων, των εντάσεων και πολιτικών διώξεων, της οικονομική κρίσης κλπ. Από το 2015 έως σήμερα, η Ελλάδα γνώρισε μια άνευ προηγουμένου εισροή μεταναστών και προσφύγων. Μέχρι τον Μάρτιο του 2016, δεδομένου ότι η Ελλάδα ήταν χώρα διαμετακόμισης και όχι χώρα προορισμού, οι κύριες πολιτικές αφορούσαν κυρίως την υποδοχή και όχι μέτρα ένταξης των πληθυσμών στην κοινωνία. Το κλείσιμο των συνόρων μεταξύ της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της Ελλάδας, που ακολούθησε, άλλαξε τη σκηνή. Χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα συχνά χωρίς κατάλληλη στέγαση, υγειονομική περίθαλψη και πρόσβαση στην εκπαίδευση.¹

Υπό αυτές τις συνθήκες, οι προοπτικές κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων στην Ελλάδα παραμένουν θολές. Παρόλο που το νομικό πλαίσιο είναι σε ισχύ, δεν εφαρμόζεται πλήρως και επίσης δεν υπάρχει παράδοση στις πολιτικές για την υποστήριξη της ένταξης των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Σχετικές προσπάθειες ενσωμάτωσης των Υπηκόων Τρίτων χωρών μέσω μαθημάτων κοινωνικού προσανατολισμού έγιναν από δημόσιους φορείς έως το 2016. Τα προγράμματα αυτά περιλάμβαναν μαθήματα γλώσσας και ιστορίας για τους μετανάστες και εφαρμόστηκαν σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, τέθηκαν σε εφαρμογή προσωρινά χωρίς σαφή παρακολούθηση και αξιολόγηση και, ως εκ τούτου, ήταν μεμονωμένα και ad hoc.

Μαθήματα κοινωνικού προσανατολισμού για τους υπηκόους τρίτων χωρών στην Ελλάδα παρέχονται από πολυάριθμες ΜΚΟ, πανεπιστήμια, εθελοντικές ενώσεις και άλλα. Το πρόγραμμα "Πληροφορίες για τις κοινωνικές παροχές για τους πρόσφυγες, τους αιτούντες άσυλο και τους μετανάστες" δημιούργησε μια ηλεκτρονική πλατφόρμα, η οποία στοχεύει στην ενημέρωση κάθε πρόσφυγα και μετανάστη που πρέπει να έρθει σε επαφή με οργανισμούς που προσφέρουν κάθε είδους κοινωνικά οφέλη.² Οι βασικές κατηγορίες υπηρεσιών / παροχών που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του προγράμματος περιλαμβάνουν γλωσσικά μαθήματα και 40 ενδιαφερόμενοι φαίνεται να προσφέρουν τέτοια μαθήματα για ενήλικους υπηκόους τρίτων χωρών.

Εντούτοις, πρόκειται για σχέδια μικρής κλίμακας τα οποία δεν μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες των υπηκόων τρίτων χωρών για κοινωνικό προσανατολισμό, έχουν ελάχιστο αντίκτυπο στη διαδικασία ένταξής τους και δεν έχουν επίδραση στο νομικό καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών

---

¹ European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, European Commission, last updated 11/1/2018.

² <http://refugees.gr/>

II. Νομικό και θεσμικό πλαίσιο

1. Το νομικό πλαίσιο

Ο νόμος αριθ. 4251, ο οποίος εγκρίθηκε τον Απρίλιο του 2014 με τον τίτλο "Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και άλλες διατάξεις", συγκεντρώνει όλες τις διατάξεις περί μετανάστευσης που περιείχαν προηγουμένως 20 νόμοι, 6 προεδρικά διατάγματα και 42 κανονιστικές πράξεις. Ο ίδιος νόμος θέτει το πλαίσιο των πολιτικών ένταξης για την Ελλάδα. Ειδικότερα, στο τρίτο μέρος: «Κοινωνική ένταξη - Οργανωτικές ρυθμίσεις - Μεταβατικές και άλλες διατάξεις - Κεφάλαιο Α Κοινωνική ένταξη» και στο άρθρο 129 «Βασικές αρχές κοινωνικής ένταξης - Ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης / Για την ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα η χώρα », το Υπουργείο Εσωτερικών εφαρμόζει, σε συνεργασία με τα αρμόδια υπουργεία και αρχές, μια στρατηγική που περιλαμβάνει ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης.

Η εθνική στρατηγική για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών και το ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης, το οποίο βασίζεται στις θεμελιώδεις αρχές της αποφυγής οποιασδήποτε μορφής διακρίσεων βάσει των κριτηρίων που ορίζονται στο ελληνικό σύνταγμα και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων. προστασία πολιτιστικών ειδικοτήτων - αποτελούνται από υποπρογράμματα που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων: α) την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού, β) ενημερωτικές εκστρατείες που απευθύνονται σε υπηκόους τρίτων χωρών σχετικά με την υγεία, την κοινωνική ασφάλιση και την εργασία · γ) διαπολιτισμική διαμεσολάβηση · και δ) την ενίσχυση της συμμετοχής των υπηκόων τρίτων χωρών σε συλλογική δράση στα συμβούλια ένταξης στη μετανάστευση.

[...]

Η εθνική στρατηγική περιλαμβάνει τους ακόλουθους ορισμούς: "Η Εθνική Στρατηγική δανείζει τον όρο [ενσωμάτωση] από την 1η Κοινή Βασική Αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005), Κοινό Πλαίσιο για την Ένταξη: Κοινές Βασικές Αρχές για την Πολιτική Ένταξης των Μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, COM (2005) 389]: "Η ένταξη είναι μια δυναμική, διαδραστική διαδικασία αμοιβαίας προσαρμογής τόσο των μεταναστών όσο και των πολιτών των κρατών μελών".

"Η κοινωνική ένταξη αποσκοπεί στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών, δικαιωμάτων που εγγυώνται τη συμμετοχή τους στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή της χώρας αφενός, ενώ, αφετέρου, αποσκοπούν στην εξασφάλιση της ευθύνης των μεταναστών] να σέβονται τους θεμελιώδεις όρους και αξίες της ελληνικής κοινωνίας "[Εθνική Στρατηγική, σ. 47]

Η στρατηγική δίνει έμφαση στην κατάρτιση και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των υπηκόων τρίτων χωρών και περιλαμβάνει στόχους πολιτικής σχετικά με την πρόσβαση στην υποδοχή, τη γλώσσα και τα εισαγωγικά μαθήματα καθώς και τις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Ωστόσο, χρησίμευσε περισσότερο ως χάρτης πορείας με προτάσεις ενσωμάτωσης και όχι ως ρητή δέσμευση του κράτους να εφαρμόσει τις προτεινόμενες πολιτικές.

Ένας από τους λόγους που οδήγησαν σε αυτό ήταν ότι οι πολιτικές ένταξης θεωρήθηκαν πολυτέλεια στην Ελλάδα τα τελευταία 3 χρόνια, λόγω του γεγονότος ότι η χώρα γνώρισε μια άνευ προηγουμένου εισροή προσφύγων και μεταναστών που έφτασε στο αποκορύφωμά της με το κλείσιμο των συνόρων μεταξύ της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της Ελλάδας στις αρχές Μαρτίου 2016. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αφήσει χιλιάδες

πρόσφυγες και μετανάστες στη χώρα μας - συχνά χωρίς κατάλληλη στέγαση, υγειονομική περίθαλψη και πρόσβαση σε τρόφιμα και καθαρό νερό. Μετά από σχεδόν τρία χρόνια από την αρχή της προσφυγικής κρίσης, η κατάσταση στην Ελλάδα σήμερα χαρακτηρίζεται από μια σειρά αναταραχών και αβεβαιότητας όσον αφορά τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Οι εφαρμοζόμενες πολιτικές έχουν επικεντρωθεί στην εξασφάλιση στέγασης, παροχής βοήθειας σε μετρητά, πρόσβασης στην υγεία και εκπαίδευσης για τα παιδιά.

Επί του παρόντος, αναμένεται να ανακοινωθεί η προετοιμασία ενός νέου Σχεδίου Δράσης Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής κ. Μιλτιάδης Κλάπας ανακοίνωσε στις 11 Δεκεμβρίου 2017 στην 4η Συνάντηση Συνασπισμού για την Κοινωνική Ένταξη των Προσφύγων που διοργάνωσε το Κέντρο Πληροφοριών και Τεκμηρίωσης για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία (ANTIGONE) στις αρχές του 2018 θα είναι ανοικτή σε δημόσια διαβούλευση και θα περιλαμβάνει ένα σχέδιο για τους ενήλικους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα να παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε συνεργασία με τα ελληνικά πανεπιστήμια.

Επί του παρόντος δεν υπάρχουν υποχρεωτικά νόμιμα προγράμματα κοινωνικού προσανατολισμού στην Ελλάδα ούτε υπήρξαν στο παρελθόν.

Προκειμένου να είναι υποχρεωτική μια σειρά μαθημάτων, θα πρέπει να είναι σε θέση να καλύψει ολόκληρο τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνεται. Ο μεγάλος αριθμός υπηκόων τρίτων χωρών από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 "απαγόρευσε" τις υποχρεωτικές πρωτοβουλίες και καμία τέτοια πολιτική δεν μπορούσε να υποστηριχθεί από το κράτος. Τα μαθήματα κοινωνικού προσανατολισμού δεν επηρεάζουν το νομικό καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών. Η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας αποτελεί ωστόσο μία από τις προϋποθέσεις για την απόκτηση του καθεστώτος της μακρόχρονης διαμονής (άρθρο 89, 90) καθώς και για τη διαδικασία πολιτογράφησης.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Μετανάστευσης του 2014 (άρθρο 107, παράγραφος 1), η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού πιστοποιείται - μεταξύ άλλων - από πιστοποιητικό γλώσσας ελάχιστου επιπέδου B1, που προβλέπεται από τον νόμο 60/2010. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας μπορεί να πιστοποιηθεί από το επίπεδο γλώσσας A1 ή A2, εάν οι υπουργοί εσωτερικών και παιδείας υποβάλουν ειδική υπουργική πράξη (άρθρο 107, παράγραφος 3). Επιπλέον, εκτός από το γλωσσικό τεστ, η πιστοποίηση ελληνικής γλώσσας μπορεί να πιστοποιηθεί με έναν από τους παρακάτω τρόπους: α) με πιστοποίηση ελληνικού πρωτοβάθμιου ή δευτεροβάθμιου σχολείου, β) με πιστοποίηση από ξένα ελληνικά σχολεία, γ) με πιστοποίηση από τμήματα ελληνικής γλώσσας των ξένων πανεπιστημίων, δ) με πιστοποίηση που βεβαιώνει τη γνώση της ελληνικής γλώσσας. Σε σχέση με την τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, οι αρμόδιες επιτροπές του Υπουργείου Εσωτερικών εξετάζουν το επίπεδο γνώσης της γλώσσας με βάση συγκεκριμένα κριτήρια.

Σύμφωνα με την Εγκύκλιο 8 σχετικά με την τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, ο υποψήφιος πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσει μια συζήτηση μεταξύ δύο γηγενών ομιλητών σχετικά με απλά καθημερινά θέματα και να κατανοήσει απλές δημόσιες ανακοινώσεις. Πρέπει επίσης να είναι σε θέση να κατανοήσει απλές διαφημίσεις, σημειώσεις και οδηγίες. Όσον αφορά τη γραφή, πρέπει να είναι σε θέση να γράφει απλά σύντομα κείμενα σχετικά με καθημερινές καταστάσεις και να παρέχει βασικές πληροφορίες. Πρέπει επίσης να είναι σε θέση να εκπληρώνει απλές λειτουργίες καθημερινής γλώσσας σε απλές καταστάσεις επικοινωνίας, όπως χαιρετισμό, εισαγωγή, συγνώμη, μιλάει στο τηλέφωνο, γράφει απλές επιστολές, ανταλλάσσει πληροφορίες σχετικά με απλά θέματα, κατανοεί και κάνει απλές ανακοινώσεις, εκφράζοντας θετική ή αρνητικά συναισθήματα, επιθυμία ή υποχρέωση να κάνουμε κάτι, προσφέροντας κάτι, προσκαλώντας και κάνοντας προτάσεις. Σύμφωνα με την Εγκύκλιο 8 για την τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας ο υποψήφιος πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσει μια συζήτηση μεταξύ δύο γηγενών ομιλητών για απλά

καθημερινά θέματα και να καταλάβει απλές δημόσιες ανακοινώσεις. Πρέπει επίσης να είναι σε θέση να κατανοήσει απλές διαφημίσεις, σημειώσεις και οδηγίες. Όσον αφορά τη γραφή, πρέπει να είναι σε θέση να γράφει απλά σύντομα κείμενα σχετικά με καθημερινές καταστάσεις και να παρέχει βασικές πληροφορίες. Πρέπει επίσης να είναι σε θέση να εκπληρώνει απλές λειτουργίες καθημερινής γλώσσας σε απλές καταστάσεις επικοινωνίας, όπως χαιρετισμό, εισαγωγή, συγγνώμη, μιλάει στο τηλέφωνο, γράφει απλές επιστολές, ανταλλάσσει πληροφορίες σχετικά με απλά θέματα, κατανοεί και κάνει απλές ανακοινώσεις, εκφράζοντας θετική ή αρνητικά συναισθήματα, επιθυμία ή υποχρέωση να κάνουμε κάτι, να προσφέρουμε κάτι, να προσκαλούμε και να κάνουμε προτάσεις.

Σημειώνεται ότι η αδυναμία της γραφής είναι βασικά μια ένδειξη μειωμένης ολοκλήρωσης. Εντούτοις, σε περίπτωση ατόμων που επικοινωνούν γραπτώς σε άλλη γλώσσα (π.χ. τη μητρική τους γλώσσα), ο αναλφαβητισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί αρνητικός παράγοντας, ιδίως όταν αντισταθμίζεται από την κατάλληλη προφορική επικοινωνία στην ελληνική γλώσσα και την κατάλληλη ενσωμάτωση στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Σημειώνεται ότι ο αιτών έχει τη δυνατότητα να υποβάλει έγγραφα που πιστοποιούν το επίπεδο γνώσης του ελληνικού. Ωστόσο, η επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να τις λάβει υπόψη.

2. Πάροχοι προγραμμάτων κοινωνικού προσανατολισμού

Δύο μεγάλα έργα ολοκλήρωσης έχουν υλοποιηθεί σε εθνικό επίπεδο στην Ελλάδα:

✓ Το πρόγραμμα "Οδυσσέας"

Το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των μεταναστών στην ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό, έθεσε σε εφαρμογή το 2014 τη δεύτερη φάση υλοποίησης του προγράμματος «Οδυσσέας». Το πρόγραμμα απευθύνεται στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους και από την ηλικία των 16 ετών και άνω. Το πρόγραμμα εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο. Σκοπός του Προγράμματος Εκπαίδευσης ήταν να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους να αποκτήσουν τις γλωσσικές δεξιότητες και τις πρακτικές, τις κοινωνικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες που απαιτούνται για την ενσωμάτωσή τους και της οικογένειάς τους στην κοινωνία. Το πρόγραμμα εκπαίδευσης διαρθρώνεται σε επίπεδα A1 (διάρκεια 125 ωρών) και A2 (διάρκεια 175 ωρών) B1 (185 ώρες) και B2 (195 ώρες) και τα μαθήματα παρέχονται δωρεάν. Το πρόγραμμα αυτό διεξάγεται στο σύνολο των περιφερειακών μονάδων της χώρας.

Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση κάθε επιπέδου, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να συμμετάσχουν στις αντίστοιχες εξετάσεις ελληνικής γλώσσας (οι οποίες διεξάγονται δύο φορές το χρόνο από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων). Σύμφωνα με την ανακοίνωση του προγράμματος, εκτός από τον κύριο εκπαιδευτικό τους σκοπό, τα μαθήματα αποσκοπούν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του εκπαιδευόμενου που είναι απαραίτητες για την πιστοποίηση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού. Αυτή η γνώση θα διευκολύνει τόσο την αποτελεσματική κοινωνική ένταξη όσο και την γλωσσική και πολιτισμική ικανότητα που απαιτείται για τις εξετάσεις πιστοποίησης. Τέλος, η εκπαιδευτική διαδικασία βασίζεται σε ένα τυποποιημένο σύστημα πιστοποίησης σχετικά με την αναγνώριση των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του εκπαιδευόμενου (π.χ. το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος). Το 2015-2016 ήταν το τελευταίο έτος που έλαβαν χώρα τα μαθήματα. Δεν ήταν δυνατή η ανάκτηση πληροφοριών σχετικά με τους αριθμούς των ασκουμένων ή / και των δόμων στους οποίους πραγματοποιήθηκε.

✓ Προγράμματα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου

Το Τμήμα Κοινωνικής Ένταξης της Γενικής Γραμματείας Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής του Υπουργείου Εσωτερικών υλοποίησε διάφορα προγράμματα κοινωνικής ένταξης με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης (ETAΕ) στο πλαίσιο του ετήσιου προγράμματος ΑΡ του 2013. σχεδιάστηκαν, ανακοινώθηκαν και υλοποιήθηκαν τον Ιούνιο του 2014, τον Ιανουάριο και τον Μάρτιο του 2015. Η ομάδα-στόχος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου ήταν υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα, ενώ προβλεπόταν ότι η υλοποίηση των δράσεων δράσεις σχετικά με την ένταξη των νεοαφιχθέντων υπηκόων τρίτων χωρών.

Τα προγράμματα περιελάμβαναν μαθήματα γλώσσας και ιστορίας για τους μετανάστες. Ωστόσο, πολλά από αυτά τα μέτρα ενσωμάτωσης εφαρμόστηκαν προσωρινά χωρίς σαφή παρακολούθηση και αξιολόγηση και, ως εκ τούτου, ήταν κατακερματισμένα και ad hoc.

Το έργο είχε ως τίτλο: "Μαθήματα ελληνικής γλώσσας, ιστορίας και πολιτισμού σε μετανάστες, ανέργους, ανύπαντρες μητέρες, άτομα με αναπηρίες και αναλφάβητους" και μέσω της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και των στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού (και την παράλληλη δημιουργία του αντίστοιχου διδακτικού υλικού) σε στοχευμένες ομάδες υπηκόων τρίτων χωρών, με στόχο:

α) ενίσχυση της διαδικασίας ενσωμάτωσης ευάλωτων ομάδων μεταναστών, ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων ανέργων που θα συμβάλουν στην καλύτερη χρήση των επαγγελματικών προσόντων τους

β) η εκπαιδευτική ενδυνάμωση των μεταναστών με αναπηρίες (μέσω της δημιουργίας ηλεκτρονικού και έντυπου εκπαιδευτικού υλικού και μέσω μεθόδων κατάρτισης ειδικά προσαρμοσμένων στις ανάγκες όλων των κατηγοριών ατόμων με ειδικές ανάγκες) και

γ) την απόκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων μητέρων μεταναστών με στόχο την κατανόηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των παιδιών τους και την πιθανή υποστήριξη τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Μέσα από αυτό το πρόγραμμα διοργανώθηκαν μαθήματα σε 7 πόλεις της Ελλάδας. Το έργο υλοποιήθηκε από ΜΚΟ, πανεπιστήμια και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς.

✓ Προγράμματα που υλοποιούνται από Ελληνικά Πανεπιστήμια

Πολλά ελληνικά πανεπιστήμια παρέχουν γλωσσικά μαθήματα μέσω των αντίστοιχων γλωσσικών τμημάτων τους. Συνήθως τα μαθήματα φέρουν ένα τέλος εκτός από δωρεάν μαθήματα, που χρηματοδοτούνται από έργα.

Το Κέντρο Διδασκαλίας Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών λειτουργεί από τη δεκαετία του 1950, αρχικά με πολύ περιορισμένο αριθμό φοιτητών. Τις δεκαετίες που ακολούθησαν ο αριθμός των μαθητών αυξήθηκε εκθετικά.

Το Διδακτικό Κέντρο είναι υπό την αιγίδα του Διατμηματικού Προγράμματος Διδασκαλίας της Νεοελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας μαζί με το ομότιτλο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Φιλολογίας και του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας.

Οι στόχοι του Νεοελληνικού Διδακτικού Κέντρου είναι οι εξής:

- Η διδασκαλία της νεοελληνικής ως δεύτερη / ξένη γλώσσα.
- Η πιστοποίηση του επιπέδου γνώσης της νεοελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας.
- Επαφή των υπηκόων τρίτων χωρών με διάφορες εκφάνσεις και θέματα ελληνικού πολιτισμού.

Επιπλέον, το Πανεπιστήμιο Αθηνών, αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα δράσεων και προγραμμάτων ειδικά εστιασμένων στους πρόσφυγες που φεύγουν από τις χώρες τους αναζητώντας μια καλύτερη ζωή στην Ευρώπη, έχει σχεδιάσει ένα πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας που απευθύνεται ειδικά σε αυτούς. Το πρόγραμμα είναι δωρεάν και γίνεται εξ αποστάσεως μέσω μιας ειδικά σχεδιασμένης εκπαιδευτικής πλατφόρμας.

Τέλος, υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούν να παρακολουθήσουν μαθήματα νεοελληνικής γλώσσας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Υπάρχουν επίσης μαθήματα για ειδικούς σκοπούς και σεμινάρια για εκπαιδευτικούς. Επιπρόσθετα, η ελληνική γλώσσα πιστοποιείται με συμμετοχή στις εξετάσεις πιστοποίησης (Εθνικό Πιστοποιητικό Γλωσσών) για αλλοδαπούς που ενδιαφέρονται να εισαχθούν σε ανώτερα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τα δίδακτρα ποικίλλουν, ανάλογα με τις διαφορετικές περιστάσεις, αλλά προσφέρονται και δωρεάν μαθήματα ειδικά για τους πρόσφυγες μέσω χρηματοδοτούμενων έργων.

Οι **τοπικές αρχές** δεν συμμετέχουν ενεργά σε πολιτικές που αφορούν τον κοινωνικό προσανατολισμό ή την ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών. Μόνο πρόσφατα αρκετοί δήμοι (11 κατά τη σύνταξη της έκθεσης) συμφώνησαν να παράσχουν στέγαση και παροχή μετρητών σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα μέσω του προγράμματος ESTI @ που χρηματοδοτείται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ . Τα αστικά καταλύματα παρέχουν μια καθημερινή ζωή στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα, διευκολύνουν την πρόσβασή τους στις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, και την τελική ένταξη για εκείνους που θα παραμείνουν στη χώρα, αλλά δεν έχουν υιοθετηθεί άλλες πολιτικές σχετικά με μαθήματα κοινωνικού προσανατολισμού για ενήλικες στο πλαίσιο αυτό. Επίσης, πρωτοβουλίες μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων υλοποιούνται από τους δήμους, αλλά πρόκειται για πιλοτικά έργα μικρής κλίμακας που απευθύνονται σε ένα πολύ μικρό ποσοστό του πληθυσμού.

Πολλές **εθελοντικές και κοινωνικές οργανώσεις** προσπαθούν να βοηθήσουν επιδεικνύοντας αλληλεγγύη στους μετανάστες και τους πολιτικούς πρόσφυγες, διδάσκοντάς τους την ελληνική γλώσσα. Εκτός από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, οι πρωτοβουλίες αυτές στοχεύουν γενικά στη νομική υποστήριξη των μεταναστών, στην ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία και στην ανάπτυξη προσωπικών σχέσεων μεταξύ υπηκόων και αλλοδαπών.

Το Ελληνικό Φόρουμ για τους Πρόσφυγες δημιούργησε μια ηλεκτρονική πλατφόρμα, η οποία στοχεύει στην ενημέρωση των προσφύγων και μεταναστών που πρέπει να έλθουν σε επαφή με οργανισμούς που προσφέρουν κάθε είδους κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με άμεση πρόσβαση σε αυτές τις οργανώσεις μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας πληροφόρησης, η οποία εμφανίζεται σε ειδική κατηγορία στην ιστοσελίδα του Ελληνικού Φόρουμ για τους Πρόσφυγες στην κατηγορία Κοινωνικές Υπηρεσίες. Οι βασικές κατηγορίες υπηρεσιών / παροχών που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του προγράμματος περιλαμβάνουν και τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Υπάρχει μια βάση δεδομένων με 40 ΜΚΟ, εθελοντικές οργανώσεις, κοινωνικές οργανώσεις και πανεπιστήμια που παρέχουν μαθήματα είτε δωρεάν είτε με αντίτιμο. Οι πληροφορίες σχετικά με αυτές συγκεντρώθηκαν το χρονικό διάστημα: Απρίλιο-Ιούνιο του 2016.

Ορισμένα αντιπροσωπευτικά μαθήματα παρουσιάζονται παρακάτω:

Από το Σεπτέμβριο του 2010, η ΜΕΤΑδραση δραστηριοποιείται είτε μέσω χρηματοδοτούμενων έργων είτε σε εθελοντική βάση με τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες. Σύμφωνα με τη ΜΕΤΑδραση, η δραστηριότητα αυτή διαφέρει από τις συνήθεις μεθόδους διδασκαλίας γλωσσών, αφού έχει σχεδιαστεί ειδικά για τις ανάγκες της ομάδας στόχου: τα μαθήματα είναι εντατικά και προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες των γλωσσών και τις ικανότητες των συμμετεχόντων.

Ο κύριος στόχος είναι να επιτευχθεί η ευχέρεια στην προφορική επικοινωνία για αρχάριους (κυρίως για να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην αγορά εργασίας) σε σύντομο χρονικό διάστημα και να πιστοποιηθεί η επάρκεια στα ελληνικά μέσω των κατάλληλων εξετάσεων. Η συγκεκριμένη δράση υλοποιείται σε συνεργασία με το Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής

Γλώσσας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Συνεργαζόμενοι καθηγητές, μεθοδολογία και διδακτικό υλικό προέρχονται από το συγκεκριμένο Πανεπιστημιακό Τμήμα.

Το «Κυριακάτικο Σχολείο Μεταναστών» είναι μια πρωτοβουλία που διοργανώνεται από Έλληνες και μετανάστες και η οποία παρέχει μαθήματα ελληνικής γλώσσας για τους μετανάστες, με στόχο την ενσωμάτωσή τους. Τα μαθήματα παρέχονται κάθε Κυριακή στις εγκαταστάσεις ενός δημοτικού σχολείου.

Το Ανοιχτό Σχολείο για τους Μετανάστες είναι μια ένωση που λειτουργεί στο 14ο Γυμνάσιο του Πειραιά και ιδρύθηκε το 2005 από καθηγητές. Στόχος του Ανοιχτού Σχολείου είναι η «προώθηση της πολιτισμικής και κοινωνικής ανάπτυξης των μεταναστών και των προσφύγων», προσφέροντας μαθήματα ελληνικής γλώσσας, παροχή νομικής υποστήριξης, βοήθεια σε περιπτώσεις ρατσιστικής βίας και επαφή μεταναστών και Ελλήνων μεταξύ τους.

Οι εθελοντές των GEFYRES της Κυψέλης και το Κοινωνικό Κέντρο "Στέκι Μεταναστών" στη Θεσσαλονίκη δραστηριοποιούνται επίσης στην παροχή μαθημάτων ελληνικής γλώσσας.

II. Σε ποιους απευθύνονται

1. Κάλυψη μαθημάτων κοινωνικού προσανατολισμού, ανά κατηγορία

Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία σχετικά με την κάλυψη των μαθημάτων κοινωνικού προσανατολισμού.

2. Πρωτοβουλίες που στοχεύουν σε συγκεκριμένες μη εθνικές ομάδες

Δεν υπάρχουν πρωτοβουλίες με στόχο μια συγκεκριμένη ομάδα. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το πιο συνηθισμένο μάθημα κοινωνικού προσανατολισμού στην Ελλάδα είναι τα γλωσσικά μαθήματα που απευθύνονται σε όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών.

III. Τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων

✓ Το πρόγραμμα «Οδυσσέας»

Το πρόγραμμα προσφερόταν στην ελληνική γλώσσα και διαρθρώθηκε σε 4 επίπεδα: A1 (διάρκεια 125 ωρών) και A2 (διάρκεια 175 ωρών) B1 (185 ώρες) και B2 (195 ώρες):

A1: Εισαγωγικά μαθήματα στην ελληνική γλώσσα, την ιστορία και τον πολιτισμό, καθώς και στον τρόπο ζωής της ελληνικής κοινωνίας. Οι μαθητές αναπτύσσουν τις γλωσσικές δεξιότητές τους αλλά και χρήσιμες κοινωνικές δεξιότητες, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις επικοινωνιακές καταστάσεις της καθημερινότητας και να εξοικειωθούν με το κοινωνικό περιβάλλον, την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας

A2: Μαθήματα ελληνικής γλώσσας, ιστορίας και πολιτισμού

B1: Ο υποψήφιος είναι σε θέση να ενεργεί με αυτόνομο και αποτελεσματικό τρόπο υπό κοινές συνθήκες επικοινωνίας. Σε αυτό το επίπεδο ο εκπαιδευόμενος, ο οποίος έχει ολοκληρώσει επιτυχώς το επίπεδο A2 και έχει πλήρη επίγνωση των συνθηκών διαβίωσης και των κοινωνικών συμβάσεων που διέπουν διάφορες δραστηριότητες, θα εκπαιδευτεί σε υψηλότερο επίπεδο κατανόησης και παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, χάρη στις οποίες θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει καταστάσεις όπως οι συνήθεις συναλλαγές της καθημερινής ζωής που απαιτούν τη χρήση ιδιαίτερα σταθερών γλωσσικών δομών.

B2: με έμφαση στις δεξιότητες ομιλίας: Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων ομιλίας (δηλαδή η κατανόηση και η παραγωγή της προφορικής λέξης) ανταποκρίνεται στις καθημερινές επικοινωνιακές ανάγκες της ομάδας-στόχου (ενήλικες μετανάστες), όταν η ομάδα αυτή έρχεται σε επαφή με τους γηγενείς ομιλητές της νεοελληνικής γλώσσας χώρα υποδοχής. Ο εκπαιδευόμενος εκπαιδεύεται σε δραστηριότητες επικοινωνίας, προκειμένου να κατανοήσει το κύριο θέμα των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών, να συμμετέχει αυθόρμητα σε μια συζήτηση σχετικά με θέματα που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή του (οικογένεια, εργασία, χόμπι, ταξίδια / μεταφορές, ειδήσεις) και να εκφράσει τις εμπειρίες, τις απόψεις, τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τους στόχους του. Σε αυτό το επίπεδο γνώσης της ελληνικής γλώσσας, ο εκπαιδευόμενος πρέπει επίσης να αποκτήσει βασικές γνώσεις ιστορίας, πολιτισμού και κοινωνικοπολιτικής οργάνωσης της χώρας υποδοχής (Ελλάδα). Η πιστοποίηση αυτής της γνώσης μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί μέσω προφορικής εξέτασης.

Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και το Εθνικό Ταμείο και χορηγήθηκε δωρεάν. Δεν δόθηκε καμία οικονομική υποστήριξη για τη συμμετοχή.

Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση κάθε επιπέδου, οι εκπαιδευόμενοι θα μπορούν να συμμετάσχουν στις αντίστοιχες εξετάσεις ελληνικής γλώσσας που διεξάγονται δύο φορές το χρόνο στο πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Τους δόθηκε πιστοποιητικό συμμετοχής.

✓ **Εθελοντές «Γέφυρες»**

Οι εθελοντές των Γεφυρών, Κυψέλη-Αθήνα

Πρόκειται για μαθήματα γλώσσας που πραγματοποιούνται στις εγκαταστάσεις δημόσιου σχολείου και παραδίδονται στα ελληνικά ή στα αγγλικά, όταν είναι απαραίτητο. Τα μαθήματα έχουν 3 επίπεδα (αρχάριων /μεσαίων/ προχωρημένων), 2 ώρες διδασκαλίας ανά επίπεδο και δύο φορές την εβδομάδα. Είναι δωρεάν, με βάση εθελοντικές εισφορές και δωρεές. Δεν διεξάγονται εξετάσεις και δεν παρέχεται πιστοποίηση.

IV. Το περιεχόμενο των προγραμμάτων

Τα μαθήματα στοχεύουν στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως ένα πρώτο βήμα για να ενταχθούν στις κοινωνίες.

Τα θέματα που καλύπτονται είναι κυρίως η γλώσσα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ιστορία.

Οι μέθοδοι διδασκαλίας αποτελούνται από διαλέξεις, διαδραστικές συζητήσεις, επισκέψεις μελέτης.

Οι κοινωνίες υποδοχής δεν συμμετέχουν σε αυτά τα μαθήματα, αν και σε ορισμένες από τις πρωτοβουλίες οι εκπαιδευτικοί είναι εθελοντές.